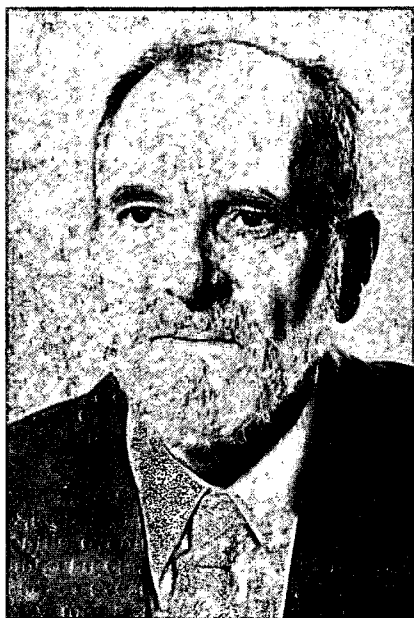

IN MEMORIAM

JAROSLAV ŠAŠEL
(21. 1. 1924—25. 3. 1988)

Jaroslav Šašel je dopolnil 64 let, ko ga je strla zahrbtna bolezen. Kot otrok kroških staršev je bil rojen 21. januarja 1924 v Smarju pri Jelšah na Stajerskem. Maturiral je na klasični gimnaziji v Ljubljani med vojno (1943) in diplomiral leta 1950 na Filozofski fakulteti v Ljubljani iz arheologije in stare zgodovine. Nato je bil desetletje (1951—1961) asistent v arheološkem seminarju oziroma na oddelku za arheologijo na Filozofski fakulteti, zatem se je zaposlil pri Sekciji za arheologijo oziroma Inštitutu za arheologijo na Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, kjer je ostal zaposlen do smrti. Leta 1969 je doktoriral, leta 1975 je bil izvoljen za znanstvenega svetnika. Študijsko se je izpopolnjeval na vrsti znanstvenih ustanov v tujini: na univerzi v Gradcu, na Ecole Française d'Athènes ter dve študijski leti (1969/1970 in 1981/1982) kot gost zelo uglednega »The Institute for Advanced Study« v Princetону v Združenih državah.

Temeljita arheološka, zgodovinska in filološka izobrazba ter izjemna delovna energija in pridnost so bili podlaga za pomembne rezultate na področju znanstvenega raziskovanja. Jaroslav Šašel je začel z znanstvenim delom v začetku petdesetih let kot arheolog na področju terenskega raziskovanja na raznih koncih Slovenije (v Ptuju, Celju, Ljubljani, na slovenjgraškem območju, na Trojanah in Igu),¹ nato pa se je usmeril zlasti na epigrafiko in njej sorodne vede, na onomastiko in propozografijo,

¹ Nekaj objav iz tega časa: Nekaj novih momentov na tleh nekdanje Emone, Arheološki vestnik 1, 1950, 194—203; Pogled v emonske plasti, Arheološki vestnik 2, 1951, 221—226; Prerez severnih utrdb Emone, Arheološki vestnik 4, 1953, 294—307; Spodnja Hajdina, parcela 1076/2, Arheološki vestnik 4, 1953, 308—318; Nov nagrobnik iz Emone, Arheološki vestnik 4, 1953, 290—293; Arheološko-topografske novosti s področja Colatja in Atransa, Arheološki vestnik 5, 1954, 154—166; Upellae — Vitanje?, Zgodovinski časopis 8, 1954, 125—130; Add. CIL III 11675 Atrans, Nor., Živa antika 4, 1954, 200—208; C. Iulius Vepo (CIL III 5232 Celeja, Nor.), Živa antika 4, 1954, 346—363; Nov antični nagrobnik z Iga pri Ljubljani, Živa antika 5, 1955, 373—382; Doneski k zgodovini Prekmurja v starem veku, Kronika 3, 1955, 40—49; C. Vindonius Successus, Živa antika 5, 1955, 127—139; Vodnik po Emoni, Ljubljana 1955; Elagabalov mljnik v celejanskem municipalnem področju, Živa antika 6, 1956, 267—276; Kipi in reliefi iz Emone, Kronika 6, 1958, 1—12; Pripetki za zgodovino rimskega Iga, Kronika 7, 1959, 117—123; K zgodovini Ptujkega gradu v arheoloških obdobjih in nekaj novih najdb na zahodnem vnožju, Kronika 9, 1961, 120—123; Ljubljanski grad v starem veku, Kronika 10, 1962, 112—116.

dalje na historično topografijo, politično, vojaško, upravno, gospodarsko, družbeno in kulturno zgodovino antične dobe. Njegove objave virov (zlasti epigrafskih) in razprave z omenjenih področij zajemajo časovni razpon od začetkov antike v naših krajih (kasna republikanska in avgustejska doba) pa do njenega konca in prek tega z nekaj prispevki v zgodnji srednji vek, vse do časa sv. Cirila in Metoda. Prostorsko zajemajo okvirno pet velikih antičnih pokrajin, Benečijo z Istro, Norik, Panonijo, Dalmacijo in Mezijo, to je področje severnojadranskih pokrajin, vzhodnih Alp ter zahodnega in osrednjega Balkana. Iz velikega kompleksa Šašlove znanstvene ustvarjalnosti naj posebej poudarim tista področja, ki so zanj posebej značilna in na katerih je po mojem mnenju dosegel najpomembnejše rezultate.

Kot epigrafik je Jaroslav Šašel napisal vrsto razprav, v katerih je pojasnil več zapletenih in historično zelo pomembnih napisov. Naj navedemo nekatere historično najbolj važne analize napisov: najstarejši napis iz Emone, napis iz La Turbie s katalogom alpskih ljudstev, napis z Magdalenske gore z omembo noriških plemen, gradbeni napis iz Đerdapa iz Trajanove dobe,² poleg objav in analiz posameznih napisov, večjih skupin napisov in bibliografskih pregledov.³ Njegovo veliko delo na tem področju, ki ga je opravil skupaj s soprogo Ano, je zbirka antičnih latinskih napisov, najdenih na ozemlju Jugoslavije, v 3 zvezkih (*Inscriptiones Latinae quae in Iugoslavia repertae et editae sunt*).⁴ Zbirka zajema epigrafsko gradivo, najdeno na ozemlju Jugoslavije nekako od leta 1900 (od izdaje 3. zvezka velikega Korpusa latinskih napisov leta 1902) pa do leta 1970. To monumentalno delo, po svojem pomenu supplement k velikemu Mommsenovemu Korpusu, obsega objavo 3128 napisov, z vsem potrebnim znanstvenim aparatom, kartami najdišč, s kratkimi, vendar zelo prodornimi in precizno napisanimi komentarji. Delo je že samo zase podvig, ki bi ga mogel kot svoje življenjsko delo s ponosom imenovati vsak znanstvenik, podvig, vreden takih mojstrov v epigrafiki, kot so bili Th. Mommsen in nekateri njegovi učenci. Ne da bi se hotel spuščati v napovedi, želim izraziti svoje prepričanje, da bo ta zbirka po svojem pomenu preživela ne le naše stoletje, ki se bo čez dobro desetletje izteklo, temveč tudi prihodnje. S tem delom je postal Jaroslav Šašel vodilni epigrafik v Jugoslaviji in eden vodilnih v svetu.

Onomastične študije Jaroslava Šašla se nanašajo na nekatere jezikovno in imensko posebej zanimive skupine prebivalstva v antični dobi,⁵ na korekcijo akcenta in izgovorjave imen antičnih mest pri nas in na njihovo etimologijo.⁶ Kot raziskave, ki so na meji onomastike, po svojih rezultatih pa segajo na območje gospodarske in družbene zgodovine rimskega sveta, naj omenimo njegove rekonstrukcije razvoja, širjenja in razprostranjenosti posameznih rimskih družin, s tem v zvezi proučevanje njihove

² O najstarejšem napisu iz Emone, Kronika 3, 1955, 110–113; Zur Augusteisch-Tiberischen Inschrift von Emona, Carnuntum Jahrbuch 1963/1965, Graz–Köln 1965, 40–42 (skupaj z I. Weilerjem); Zur Erklärung der Inschrift am Tropaeum Alpium (Plin. n. h. 3, 136–137, CIL V 7817), Ziva antika 22, 1972, 135–144; Huldigung norischer Stämme am Magdalensberg in Kärnten. Ein Klärungsversuch, Historia 16, 1967, 70–74; Trajan's Canal at the Iron Gate, Journal of Roman Studies 63, 1973, 80–85.

³ 1707 let star napis iz Emone, Kronika 9, 1961, 55–58; Calpurnia L. Pisonis auguris filia, Ziva antika 12, 1962, 387–390; Die Epigraphik in Jugoslawien, Das Altertum 6/4, 1960, 234–244; Epigraphica, Arheološki vestnik 11–12, 1960–1961, 187–210; Rimski natpisi u Đerdapu, Limes u Jugoslaviji I, Beograd 1961, 156–164; Napis i publikaciji P. Petru — Th. Ulbert, Vranje pri Sevnici. Starokrščanske cerkve na Ajdovskem gradu, Ljubljana 1975, 133–148; Napis i v mozaičnih tleh emonske krstne kapele in cerkvenega portika, v publikaciji L. Plešničar-Gec in sodelavci, Starokrščanski center v Emoni, Ljubljana 1983, 52–59; Epigraphische Publikationen in Jugoslawien seit CIL III, Arheološki vestnik 31, 1980, 317–321; Štirideset rimskih napisov iz Istre, Arheološki vestnik 35, 1984, 295–322 (skupaj z B. Marušičem); Epigraphie v razpravi B. Marušič - J. Šašel, De la cella trichora au complexe monastique de St. André à Betika entre Pula et Rovinj, Arheološki vestnik 37, 1986, 329–333. Zu T. Varius Clemens aus Celeia, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 51, 1983, 295–300; [I]ar[us] [I]uscus, Celeiensis, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 51, 1983, 175–182; Zur Inschrift eines Zollbediensteten aus dem Stadtgebiet des obermösischen Ulpiana, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 49, 1982, 211–213; Tropaeiophorus (CIL III, 731 = 7395), Epigraphica 44, 1982, 208–212; Flavius Hermodion, Epigraphica 46, 1984, 247–248; Ein zweiter Numerianus in der Familie des Kaisers Carus, Epigraphica 46, 1984, 248–252; Zgodovina z nagrobnikov, Kamnik 1229–1979, Zbornik razprav s simpozija ob 750-letnici mesta, Kamnik 1985, 10–13; K rimskim napisom v Beli Krajini, Arheološki vestnik 36, 1985, 325–336; Nagrobniki iz Velikega Kamna, Veliki Kamen, Posavski muzej Brežice knj. 7, 1985, 33–38; Pro salute Macrini, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 62, 1986, 263–266. K epigrafskim raziskavam lahko prištejemo še naslednje prispevke: Bernardin Forečan ali k poroškim in koprskim antikam, Kronika 21, 1973, 85–87; O Valvasorjevem rimskem napisu iz Skofje Loke, Loški razgledi 30, 1983, 11–14; Zupancičev rokopis celejanskih spomenikov iz leta 1812, Arheološki vestnik 34, 1983, 399–407 (skupaj z Vero Kolšek).

⁴ Situla 5, 1963 (napisi, najdeni v času 1940–1960); Situla 19, 1978 (napisi iz dobe 1960–1970); Situla 25, 1986 (napisi, najdeni v času ca. 1900–1940).

⁵ Contributo alla conoscenza del commercio con gli schiavi norici ed illirici alla fine del periodo repubblicano, Atti del III Congresso Internazionale di Epigrafia Greca e Latina, Roma 1959, 143–147; Probleme und Möglichkeiten onomastischer Forschung, Akte des IV. Internationalen Kongresses für griechische und lateinische Epigraphik, Wien 1964, 352–368; Možnosti in problemi onomastičnih raziskav, Situla 8, 1965, 187–193; L'anthroponymie dans la province romaine de Dalmatie, L'onomastique Latine (Colloques internationaux du C. N. R. S., N° 564), Paris 1977, 365–383.

⁶ O naglašanju naših antičnih krajevnih imen, Situla 8, 1965, 7–14; Aquo, Aquonis, m., personifikacija in imensko izhodišče za potok Voglajna, Linguistica 20, 1980, 61–66; H krajevnima imenoma Emona in Ljubljana, Linguistica 24, 1984, 251–253.

gospodarske aktivnosti in družbenega povezovanja.⁷ Te študije so po pomenu pionirske in odkrivajo nove vidike proučevanja antike.

Od historično-topografskih raziskav naj omenim vrsto prispevkov o posameznih antičnih krajih na Slovenskem in v širšem okolju⁸ ter disertacijo o rimskih cestah na Slovenskem, ki je obenem z vrsto drugih prispevkov izšla v kolektivnem delu »Arheološka najdišča Slovenije« (Ljubljana 1975).⁹ Kot vrh tovrstnih raziskav moremo omeniti velik podvig mednarodne znanosti, to je »Tabula imperii Romani«, za katero je Šašel s sodelavci pripravil zvezek K 34 (Naissus — Dyrrhachion — Scupi — Serdica — Thessalonike) (Ljubljana 1976). Delo zajema historično karto ter historično-topografski indeks za ozemlje jugovzhodnega dela Jugoslavije, Albanijo, severno Grčijo in zahodno Bolgarijo.

Sinteza terenskih ter topografskih raziskav in študija rimske vojaške zgodovine so Šašlove študije o rimskih mejah. Kot strokovnjak za vojaško zgodovino je nastopil na vrsti kongresov o rimskih mejah. Posebej velja poudariti pomen njegovih študij o alpskih zaporah (Claustra Alpium Iuliarum), ki so dosegle vrh v prvem zvezku monografije z istim naslovom (1971). V tej študiji je Šašel med drugim zbral in komentiral vsa poročila antičnih in srednjeveških piscev o sistemu utrdb, ki je v pozni antiki potekal čez naše ozemlje in je varoval Italijo. Skupaj s sodelavci je v študiji predstavljal rezultate terenskih proučevanj, ki zajemajo območje od Kvarnerja do Koroške.¹⁰

Kot izvrstnemu poznavalcu antične arheologije in zgodovine našega ozemlja mu je bilo zaupano pisanje prispevkov za temeljno enciklopedijo za antiko, Pauly-Wissowa Realencyklopädie der klassischen Altertumswissenschaft. Vrsta temeljito napisanih in obsežnih gesel (da navedemo kot najvažnejša gesla Emona, Celeia, Siscia, Castra, Carneola, Alpium Iuliarum Claustra),¹¹ objavljenih v več zvezkih suplementov od konca šestdesetih let dalje, na strnjen način podaja praktično vse dotedanje znanje o predstavljeni temi in je temeljnega pomena.

Končno naj spregovorim o Šašlovih zgodovinskih študijah v ožjem pomenu besede. Te so izhajale iz njegovih epigrafskih in topografskih raziskav ter intenzivnega študija poročil antičnih piscev o naših deželah. V njih je Šašel dal odgovor na mnoga dotlej malo raziskana vprašanja iz zgodovine obravnavanih dežel v antični dobi. Te študije se nanašajo na vojaško, politično, upravno, gospodarsko in kulturno zgodovino naših dežel in njihovega sosedstva v antiki. Naj omenim samo najbolj pomembne teme razprav, pri čemer se bom držal časovnega zaporedja dogodkov in procesov, ki jih obravnavajo: ozemlje osrednje Slovenije pred prihodom Rimljanov, rimsko osvajanje naših krajev ob koncu republike, dogodki v Akvileji v avgustejski dobi, upor panonskih legij in vprašanje nastanka Emone, dogodki v naših krajih v letu štirih cesarjev,¹²

⁷ Caesernii, Ziva antika 10, 1960, 201—221; Barbii, Eirene 5, 1966, 117—137; Probleme und Möglichkeiten (kot v op. 5), 359 ss. (imena Bato, Calpurnius); Amfore iz manufakture Sepulijev pri Pataviju, Arheološki vestnik 23, 1972, 427—432 (skupaj s S. Skaljerjem); Dardania, Furi e Pontii, Scritti sul mondo antico in memoria di Fulvio Grosso, Roma 1981, 587—594; I Dindii. Vicende ed economia di una famiglia di Pre-neste, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 43, 1981, 337—342; Le famiglie romane e la loro economia di base, Antichità Altoadriatiche 29, 1987, 145—152.

⁸ Poleg prispevkov, navedenih v op. 1, gl. tudi: Seretion, Ziva antika 3, 1953, 262—267; Okra, Kronika 22, 1974, 9—17; Koper, Arheološki vestnik 25, 1974, 446—461; Castellum Larignum (Vitr. 2, 9, 15), Historia 36, 1981, 254—256.

⁹ Gl. str. 63—73 (K poselitveni zgodovini in urbanizaciji Slovenije v antiki; Kasnoantično in zgodnje-srednjeveško obdobje v vzhodnih Alpah in arheološke najdbe na Slovenskem); 74—99 (Rimske ceste v Sloveniji); Topografsko-orientacijski leksikon krajevnih imen, ohranjenih v navedenih antičnih virih). O rimskih cestah gl. tudi: Pomen raziskovanja rimskih cest za politično, upravno in kulturno zgodovino, Kronika 20, 1972, 139—144; Via Gemina, Arheološki vestnik 24, 1973, 901—902; Viae militares, Studien zu den Militärgrenzen Roms II, 1977, 235—244.

¹⁰ Claustra Alpium Iuliarum I, Ljubljana 1971; gl. tudi razprave: Severovzhodne italske zapore v antiki, Kronika 4, 1956, 86—93; Clausurae Alpium Iuliarum, V Congressus internationalis limitis Romani studiosorum, Acta et dissertationes archaeologicae III, Zagreb 1963, 155—161; K zgodovini Julijsko-alpskega obrambnega področja, Situla 14/15, 1974, 255—262; vprašanja rimskih meja in obrambe obravnavajo tudi prispevki: Zur Verteidigung der Nordostgrenze in der provincia Cisalpina, Roman Frontier Studies 1969 (Eight International Congress of »Limesforschung«), Cardiff 1974, 174—177; Die Limes-Entwicklung in Illyricum, Actes du IXe Congrès International d'études sur les frontières romaines (Mamaia 1972), Bucaresti—Köln—Wien 1974, 193—199; Sistemi di difesa della »porta illirico-italica« nel Tardo Antico, Il crinale d'Europa. L'area illirico-danubiana nei suoi rapporti con il mondo classico, Istituto della Enciclopedia Italiana, 1984, 113—123. Gl. tudi Cohors I Montanorum, Studien zu den Militärgrenzen Roms III, Stuttgart 1985, 782—786.

¹¹ Emona, RE Suppl. 11, 1968, 540—578; Celeia, RE Suppl. 12, 1970, 139—148; Castra, Suppl. 12, 1970, 138—139; Andautonia, Suppl. 12, 1970, 71—75; Siscia, RE Suppl. 14, 1974, 702—741; Carniola, RE Suppl. 12, 1970, 1569—1575; Alpium Iuliarum Claustra, RE Suppl. 13, 1973, 11—14.

¹² Kelisches Portorium in den Ostalpen (zu Plin. n. h. III 128), Corolla memoriae Erich Swoboda dedicate, Graz—Köln 1966, 198—204; Voccio, Historia 19, 1970, 628—630; Lineamenti dell'espansione romana nelle Alpi orientali e nei Balcani occidentali, Antichità Altoadriatiche 9, 1976, 71—90; Iuliae Alpes, Atti VII — Ce. S. D. I. R., 1975—1976, 601—618; Zur Frühgeschichte der XV. Legion und zur Nordostgrenze der Cisalpina zur Zeit Caesars, Römische Geschichte, Altertumskunde und Epigraphik (Festschrift A. Betz), Wien 1985, 547—555; Kralj Herod v Ogleju, Mohorjevo koledar 1988, 114—118; Drusus Tl. f. in Emona, Historia 19, 1970, 122—124; Avgust 69: vojaški puč v Poetovionu, Kronika 27, 1979, 1—7. Obče probleme vojaške zgodovine zgodnjega cesarstva obravnava razprava Pro legato, Chiron 4, 1974, 467—477, strateške in politične okoliščine nastanka Ogleja in rimskega posega na zahodni Balkan in v vzhodne Alpe pa razprava I primordi di Aquileia nella politica di Roma, Antichità Altoadriatiche 30, 1987, 27—37. Zanimiv napis iz Emone, važen za poznavanje topografije mesta, še bolj pa za vojaško zgodovino Trajanove dobe, je (skupaj s soprogom Ano) analiziral v razpravi Le préfet de la I^e aile Britannique milliaire sous Trajan à Emona, Arheološki vestnik 28, 1977, 334—345.

urbanizacija zahodnobalkanskih dežel v zgodnji cesarski dobi, rekrutacija pretorijan-
cev v Panoniji in Dalmaciji, upravne spremembe v naših krajih v času tako imeno-
vanih markomanskih vojn cesarja Avrelija, pomembne osebnosti iz 2. in 3. sto-
letja iz naših krajev, posebej o pripadnikih senatorskega stanu,¹³ pohod Maksimina
Tračana v Italijo leta 238 in njegov konec pred Akvilejo, državljanske vojne 3. sto-
letja, okoliščine izbruha državljanske vojne med Konstantinom in Licinijem leta 316,
državljanska vojna med Magnencijem in Konstancijem II. sredi 4. stoletja,¹⁴ upravna
in politična razdelitev naših dežel v pozni antiki, vprašanja iz gospodarske zgodovine
(pašništvo oziroma živinoreja, rudarstvo, promet, rečna plovba, trgovina),¹⁵ religiozno
življenje v kasni klasični dobi v naših krajih (širjenje vzhodnih kultov kot sta bila
Mithras in Juppiter Dolichenus),¹⁶ kulturni in literarni ustvarjalci, katerih delo se na-
vezuje na naš prostor (Galen, Martin iz Brage, Venancij Fortunat).¹⁷ Zatonu antike so
posvečene Šašlove zelo opazne študije o poselitveni podobi srednjega Podonavja v 5.
in 6. stoletju,¹⁸ obravnave datiranja propada antičnih mest na Slovenskem in s tem
datiranja naselitve Slovanov na zahodni Balkan in v vzhodne Alpe. Z nekaj prispevki
je segel globoko v zgodnji srednji vek, tako v karolinško dobo in v čas sv. Cirila in
Metoda.¹⁹

Ce sem Šašlovo delo v zadnjem desetletju prav spremljal, si dovolim izreči sodbo,
da se je prav v zadnjih letih vse bolj usmerjal v zgodovinske raziskave. Prezgodnja
smrt mu je preprečila, da bi ustvaril veliko sintezo zgodovine antične dobe v naših
krajih, potem ko je opravil celo vrsto delnih, tudi sintetično zasnovanih raziskav in
napisal nekaj poskusnih sintetičnih orisov²⁰ in potem ko je sistematično obdelal neka-
tere velike sektorje antične zgodovine (npr. cestno omrežje in promet) oziroma pri-

¹³ Dreigenerationen-Intervall, Studien zur antiken Sozialgeschichte (Festschrift F. Vittinghoff), Köln—
Wien 1980, 357—363; La fondazione delle città Flavie quale espressione di gratitudine politica, La città
antica come fatto di cultura (Atti del convegno di Como—Bellagio 1979), Como 1982, 13 strani (pagin. se-
parata); Zur Rekrutierung der Prätorianer, Historia 21, 1972, 474—480; Über Umfang und Dauer der Mili-
tärzone Praefectura Italiae et Alpium zur Zeit Mark Aurels, Museum Helveticum 31, 1974, 225—233; Zu T.
Varius Clemens von Decia, Tracia, Mesia, Dalmazien und Apponien, Tituli 5 (Epigrafia e ordine senatorio dalle
provincie romane di Caecia, Tracia, Mesia, Dalmazia e Pannonia, Tituli 5 (Epigrafia e ordine senatorio II),
Roma 1982, 553—581.

¹⁴ Aquileia fra l'Italia e l'Illirico. Riflessioni nel centenario del Museo nazionale, Antichità Altoadria-
tiche 23, 1983, 17—29; Bellum Sordicense, Situla 4, 1961, 3—30; Senicio auctor insidiarum (Kommentar zu
Anon. Vales. I 13—15), Lebendige Altertumswissenschaft (Festgabe H. Vettiers), Wien 1985, 262—264; The
Struggle between Magnentius and Constantius II for Italy and Illyricum, Ziva antika 21, 1971, 205—216.

¹⁵ Alpes Iuliana, Roman Frontier Studies, 1967, 171—175; Alpes Iuliana, Arheološki vestnik 21—22,
1970—1971, 33—44; Aditus ad aquam. K študiju pastirstva in transhumance na tleh Velebita in Julijskih Alp
v antiki, Traditiones 5—6, 1976—1977 (1979), 353—360; Miniera aurifera nelle Alpi orientali, Aquileia nostra
45—46, 1974—1975, 147—152; Rečna plovdba i privreda u antičkom Podunavlju, Plovdba na Dunavu i nje-
govim pritokama kroz vekove, Beograd 1983, 97—108; Pastorizia e transumanza. Contributo alla discussione,
Rivista storica dell'antichità 10, 1980, 179—185; Deserta regna pastorum (Verg. Georg. 3, 476—477), Situla
20—21 (Gabrovčev zbornik), 1980, 421—430 (skupaj z Ano Šašel).

¹⁶ Dolichenus tempelj, zgrajen v Pretoriju Latobiorum leta 196, Kronika 30, 1982, 191—193; Doliche-
nus-Helligtum in Praetorium Latobiorum (Caracalla, Caesar, imperator destinatus), Zeitschrift für Papy-
rologie und Epigraphik 50, 1983, 203—208; Reinhold Merkelbach: Mithras, Arheološki vestnik 37, 1986, 435—
438 (diskusija).

¹⁷ Galenova navzočnost in delo na slovenskem prostoru, Zdravstveni vestnik 53 (10), 1984, 515—518;
Omemba Slovanov v pesmi Martina iz Brage na Portugalskem, Kronika 24, 1976, 151—153; Postila k Mar-
tinu iz Brage, Kronika 25, 1977, 166—167; Divinis nutibus actus. Due Postille per San Martino di Bracara,
Historia 27, 1978, 249—254; Il viaggio di Venanzio Fortunato e la sua attività in ordine alla politica bizan-
tina, Antichità Altoadriatiche 19, 1981, 359—375.

¹⁸ Antiqui Barbari. Zur Besiedlungsgeschichte Ostnoricums und Pannoniens im 5. und 6. Jahrhundert
nach den Schriftquellen. Von der Spätantike zum frühen Mittelalter. Vorträge und Forschungen 25, 1979,
125—139; Zur historischen Ethnographie des mittleren Donauraums, Die Völker an der mittleren und unteren
Donau im fünften und sechsten Jahrhundert, Wien 1980, 13—17; Der Ostalpenbereich zwischen 550 und
650 n. Chr., Rheinisch-Westfälische Akademie der Wissenschaften, Abhandlung 78 (Studien zur Ethno-
genese, Bd. 2), 1988, 97—106.

¹⁹ Emona, njen razvoj in propad, V. seminar slovenskega jezika, literature in kulture, Ljubljana 1969,
6 strani (zv. brez paginacije); I confini del Ducato forogiuliese sotto il duca Erico (referat na zborovanju
»XVIII settimana di studi Aquileiesi«, 2. maja 1987, v tisku v aktih zborovanja v seriji Antichità Altoadria-
tiche; O kraju Metodijevega izgnanstva: nemška raziskovanja, Bogoslovni vestnik 45, 1985, 193—196; Die
Beweggründe für die Übersetzung der griechischen verfassten Disputation des Konstantinos Philosphos über
den wahren Glauben ins Altslavische (Vita Const. 9—11), Byzantinische Zeitschrift 1987, 77—80.

²⁰ Od sintetično zasnovanih prikazov, ki zajemajo ves slovenski prostor, naj omenimo naslednje: Po-
litično-upravni pogled na predlovskega Slovenijo, XIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture,
Ljubljana 1977, 81—85; K tisočletju pred rimsko zasedbo, Kelti. Kelti in njihovi sodobniki na ozemlju Ju-
goslavije, Ljubljana 1983 (Katalog razstave), 10—17, 111—116 (pregled plemen); Slovenski prostor od Kel-
tov do Slovanov, Kronika 26, 1978, 61—68; Problem naseljevanja vzhodno-alpskih Slovanov, Kronika 20,
1972, 3—6; Politični položaj v bizantinskem imperiju v drugi polovici 6. stoletja, »Uvod« v knjigo F. K.
Lukman, Gregorij Veliki in njegova doba, Celje 1980, 5—15.

Sintetično so zasnovani tudi nekateri pregledi zgodovine rimskih mest oziroma njihovih medsebojnih
odnosov: Aquileia, Ravenna e Poetovio: contatti e rapporti, Antichità Altoadriatiche 13, 1978, 135—145; Za-
četki Petovione in nekaj strani njene zgodovine v starem veku, Kronika 28, 1980, 157—161; K zgodovini
Emona v rimskih napisih in literaturi, Zgodovina Ljubljane. Prispevki za monografijo, Ljubljana 1984, 35—
45; poljudno zasnovano sintezo zgodovine rimske Emona posreduje tudi publikacija Emona (Sprehod po
Ljubljani k ostankom Emona), Kulturni in naravni spomeniki Slovenije 50, Ljubljana 1975. Sintetično po-
dobo rimskega Podonavja posreduje prispevek Südosteuropa. Dalmatien, Mösien. Dakien. Thrakien. Ost-
mitteleuropa. Pannonien. Noricum, Ploetz. Grosse illustrierte Weltgeschichte, Band 2, 1985, 111—135. Sin-
tetične narave so tudi Pripombe k prvi knjigi Linhartovega poskusa, ki obsegajo razmišljanja in komen-
tar h knjigi: A. Linhart, Poskus zgodovine Kranjske in ostalih dežel južnih Slovanov Avstrije 1 in 2,
Ljubljana 1981, 351—374.

pravil za objavo nekatere skupine virov. Pripravljal je korpus vseh antičnih napisov, najdenih na Slovenskem. Kot eden od nosilcev projekta pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, ki naj bi zajel kritično izdajanje in komentiranje vseh antičnih virov za zgodovino slovenskih dežel in njihovega sosedstva, je pripravljaval zvezek, v katerem je nameraval objaviti in komentirati najstarejša poročila iz antike, ki osvetljujejo obdobje prehoda iz prazgodovinskega v zgodovinsko obdobje.²¹

Kot odličen strokovnjak je bil deležen mnogih priznanj doma in še več v tujini. Od domačih priznanj naj omenim nagrado Kidričevega sklada in dopisno članstvo v SAZU, največjega domačega priznanja, Kidričeve nagrade za leto 1988, pa zaradi pretrane smrti ni dočakal. Šašel je bil gost številnih univerz in drugih raziskovalnih središč v raznih zahodnoevropskih državah in v Združenih državah. Kolikor sem imel priložnost spoznati, je v tujini užival nesporen ugled kot eden največjih strokovnjakov za antično dobo v deželah, ki jih je proučeval, ugled, ki je našel potrditev v tem, da je postal član ali častni član več uglednih znanstvenih društev in da so ga redno vabili na mednarodna znanstvena srečanja. Vzdrževal je osebne stike z nekaterimi največjimi zgodovinarji in arheologi za antiko iz polpretekle in sedanje dobe.

Jaroslava Šašla ni več med nami. Pot, ki jo je prehodil kot znanstvenik, je izredno zanimiva, rezultati njegovega dela so izjemno bogati. Za našo vedo je storil kot le malokdo. Vsekakor bi bilo za razvoj zgodovinske stroke prav, da bi njegove študije, napisane večinoma v tujih jezikih in objavljene v tujini, v obširnejšem izboru doživele objavo v slovenščini in s tem zanesljivo mesto v vsaki strokovni knjižnici. Širši izbor iz Šašlovih del, ki pokrivajo vsa obdobja antike in pri katerem bi do velikega sintetičnega prikaza manjkala samo še premostitev nekaterih vrzeli, bi postal tako temeljni priročnik za vsakogar, ki se zanima za antično preteklost naših dežel. Na ta način bi se zasluženo oddolžili njegovemu spominu.

Rajko Bratož

TOUSSAINT HOČEVAR

(25. 6. 1927 — 21. 4. 1987)

Zadnje dni aprila lanskega leta nas je pretresla vest, da smo izgubili enega najvidnejših raziskovalcev naše gospodarske preteklosti, prof. dr. Toussainta Hočevarja. Tako smo po smrti njegovega prijatelja Jožeta Šorna naenkrat ostali brez dveh ključnih oseb, brez vrhov, brez svetilnikov, ki bi mlajšim tako v vsebinskem, zlasti pa metodološkem pogledu kazala smeri in načine nadaljnjega dela.

Pokojni profesor Hočevar se je rodil v Ljubljani, otroštvo in prva šolska leta pa je preživel na Vrhniki, kjer je imel oče, župan in poslanec, lekarno. V letih 1937—1941 je obiskoval dominikansko klasično gimnazijo v Bolu na Braču. Maturiral je aprila 1945 v Ljubljani. Naslednje leto se je vpisal na ekonomsko fakulteto v Ljubljani, že po prvem semestru pa je odšel v Avstrijo, kjer je študije nadaljeval v Innsbrucku. Tam je diplomiral in 1951 tudi doktoriral. Še istega leta se je preselil v Ameriko, kjer se je zaposlil kot uradnik v neki čikaški firmi. 1957 je postal docent na Northern State College v Aberdeenu v Južni Dakoti, 1959 je postal izredni profesor in naslednje leto prešel na Keuka College v Keuka Park v državi New York. Tam je ostal šest let. Nato je dve leti predaval na Florida State University v Tallahassee. Od tod je prešel na univerzo v New Orleansu, kjer je 1970 postal redni profesor. Tu je po kratki, vendar hudi boleznii sklenil svojo življenjsko pot. Svoj prerani mir uživa na pokopališču v Santa Rosa Beachu na Floridi.

Toussaint Hočevar je večino svojega življenja preživel izven Slovenije. Kljub temu je ostal neverjetno zvest deželi in narodu, ki mu je nad vse predano služil. V nasprotju s tistimi, ki čutijo pripadnost manjštevilmu narodu kot breme, je Hočevar to pripadnost izrabil kot korist. Te svoje nazore, izkušnje in znanstvene izsledke je znanstveno dokazal z oblikovanjem teoretskih modelov o ekonomiki jezikov.

Pokojni profesor pri svojih zgodovinskih raziskavah ni nikoli skrival, da je ekonomist. Ravno to mu je dajalo tudi določeno prednost, saj je način njegovega razmišljanja nekoliko drugačen, kot smo ga sicer vajeni. Za ilustracijo naj navedemo le en primer. Kot je znano, je bila Kranjska hranilnica zelo pomemben finančni zavod, ki

²¹ Prim. Letopis Slovenske Akademije znanosti in umetnosti 36, 1985 (Ljubljana 1986), 71. — Bibliografski podatki, navedeni v 20 opombah, še zdaleč ne prinašajo kompletne bibliografije Jaroslava Šašla (to najdemo v tekočih letnikih Letopisa Slovenske akademije znanosti in umetnosti). Podatki so urejeni po obdobjih in glavnih področjih Šašlovega raziskovanja in naj služijo predvsem kot orientacija v njegovih zgodovinskih raziskavah.